

SZILÁGYI EMESE*

A KOMMUNIKÁCIÓS ALAPJOGOK ÁLTALÁNOS ÉRTELMEZÉSE ÉS ALKALMAZÁSA A RENDES BÍRÓSÁGI ÉS AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI GYAKORLATBAN – A BÍRÓI KEZDEMÉNYEZÉSEK ÉS AZ ALKOTMÁNYJOGI PANASZOS ÜGYEK TAPASZTALATAI

1. BEVEZETÉS

A kommunikációs jogok, ahogyan azt a talán legismertebb magyar alkotmánybírósi határozat¹ kifejti, a véleménynyilvánítás szabadságával szoros összefüggésbe hozható alapjogok. Idesorolható a szólás- és a sajtószabadság, valamint az informáltsághoz való jog. Kommunikációs jognak tekintjük a csoportos véleménynyilvánítás formáit, így a gyülekezést, az egyesülést, a pártok és szakszervezetek alapításának és működtetésének jogát. Tágabb értelemben a kommunikációs jogcsaládhoz sorolható az információk megszerzésének szabadsága, mint a véleményalkotás előfeltételének garanciája, valamint a vallásszabadság bizonyos aspektusai is.² Végül a kommunikációs jogcsalád részét képezi a művészeti alkotás és a művészet terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás és a tudományos ismeretek alkotásának szabadsága is. Törvényszerű, hogy amennyiben a jogok ilyen gazdag csoportjáról beszélünk, az általuk közvetített értékrend – s végső soron a kommunikációs jogok dogmatikája³ – nagy súllyal⁴ köszön vissza a rendes bíróságok gyakorlatában is.

Az írás tehát abból a hipotézisből indul ki, hogy a véleménynyilvánítási szabadság alkotmánybírósi értelmezése jelentős orientáló szereppel bír a rendes bírósági gyakorlatban. Az írás elsődleges fókuszát az új alkotmánybírósi szabályozás, az *Alkotmánybírósról szóló 2011. évi CLI. törvény* (Abtv.) 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz jelenti, azonban a kutatás módszertanából adódóan nem kizárólagosan panasz eljárásban született alkotmánybírósi határozatokot dolgoz fel.

A dolgozat a következő fő kérdésekre keresi a választ:

(a) Melyek a rendes bírói gyakorlatban leggyakrabban hivatkozott alkotmánybírósi döntések a kommunikációs jogokkal összefüggésben?

* Tudományos segédmunkatárs, MTA TK JTI.

¹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167.

² 4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1993, 48., 50.

³ GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: *Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban* (Budapest: Dialóg Campus 2011).

⁴ Erről lásd jelen kötetben ZÓDI Zsolt és LŐRINCZ Viktor jelen kutatás keretében készült, *Az Alaptörvény és az alkotmánybírósi gyakorlat megjelenése a rendes bíróságok gyakorlatában, 2012–2016* című írását.

(b) A már bevettnek tekinthető döntések mellett van-e esélyük az Alkotmánybíróság újabb elvi döntéseinek meggyökeresedni a bírósági joggyakorlatban, azaz a rendes bíróságok lekövetik-e az Alkotmánybíróság irányváltásait?

(c) Hogyan befolyásolja a 2012. január 1-jétől a jogrendszer részévé vált Abtv. 27. § szerinti (valódi) alkotmányjogi panasz intézménye a rendes bírósági gyakorlatot?

(d) Ezek a hivatkozások valósak-e, azaz érdemben is hozzájárulnak a rendes bíróság előtt folyamatban lévő ügy eldöntéséhez, vagy csupán „szépségtapasznak” tekinthetők, így fő funkciójuk legfeljebb a döntés autoritásának erősítése?

(e) Mennyire nyitottak a bíróságok az Alkotmánybíróság döntései iránt, és érdemi hatással lehetnek-e attitűdjükre az Abtv. 27. §-a szerinti panasz eljárás keretében született határozatok?

Ezek tehát a dolgozat főbb kutatási kérdései, amelyek már önmagukban is feszegetik a terjedelmi lehetőségeket. Természetesen egy ilyen típusú kutatás újabb és újabb kérdéseket indukál, így felmerülhet továbbá: milyen különbség figyelhető meg a bírósági rendszer egyes szintjei között az alkotmánybírósági határozatok felhasználásának tekintetében mind a hivatkozások mennyiségét, mind azok érdemi voltát illetően? Találhatunk-e olyan kiugró különbségeket a bírósági szervezeten belül, amely egyes bíróságok, bírói tanácsok tevékenységéhez köthető? Jelen írásban ezekre a további felvetésekre csupán utalni lehetséges, végleges válaszok pedig már csak a kutatás során felhasznált adatok hiányosságai miatt sem adhatók.

A kutatás során felhasznált adatbázis alapját ugyanis azok a bírósági döntések képezik, amelyek megfelelnek *a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény* (Bsz.) 163. § (1) bekezdésében⁵ foglaltaknak. Innen kerültek kiválogatásra azok a 2010. és 2016. között közzétett döntések, amelyek tartalmaztak hivatkozást az Alkotmánybíróság valamely határozatára. A jelen írásban megfogalmazott következtetések ezen az adatbázison alapulnak, ami azonban kétségtelenül hatással van a következtetések érvényességére. Ez a minta ugyanis torzított képet mutat: a hozzávetőlegesen piramisként felfogható rendes bírói gyakorlatról kihasított egyenes „hasábként” képzelhető el, így a mintában a felsőbíróságok gyakorlata felülreprezentált, míg az alsóbb szintű bírói fórumok, így a törvényszékek és járásbíróságok esetjoga csak töredékesen jelenik meg. Ennek az aránytalanságnak a következményei az alábbiakban részletesebben is láthatóvá válnak.

2. AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG DÖNTÉSEINEK MEGJELENÉSE A RENDES BÍRÓSÁGI GYAKORLATBAN

A vizsgált időszakban a kommunikációs jogcsaláddal összefüggésben a rendes bírósági gyakorlat túlnyomó mértékben öt alkotmánybírósági határozat elvi megállapí-

⁵ „A Kúria a jogegységi határozatot, az elvi bírósági határozatot, az elvi bírósági döntést, az általa az ügy érdemében hozott határozatot, az ítéletábla az általa az ügy érdemében hozott határozatot, a közigazgatási és munkaügyi bíróság – ha a felülvizsgált közigazgatási határozatot egyfokú eljárásban hozták, és a bíróság határozata ellen nincs helye rendes jogorvoslatnak – az általa a közigazgatási perben az ügy érdemében hozott határozatot a Bírósági Határozatok Gyűjteményében digitális formában közzéteszi.”

tásait hivatkozta,⁶ ezek a következők: a már említett 30/1992. (V. 26.) AB határozat, közismert nevén a véleményszabadságra vonatkozó alaphatározat; a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat a közszereplők bírálhatóságára vonatkozó elvi tételekről; a szintén a közszereplők személyiségi jogait érintő 7/2014. (III. 7.) AB határozat; a becsület-sértési ügyben meghozott 13/2014. (IV. 18.) AB határozat; továbbá a rendőrök képmásvédelme ügyében született 28/2014. (IX. 29.) AB határozat. Utóbbi két döntést az Abtv. 27. §-a szerinti panaszeljáráásban hozta a testület. Tekintettel jelen írás terjedelmi korlátaira, valamint arra a fejleményre, hogy a „kommunikációs jogcsalád” érintő alkotmánybírói gyakorlatból ez az öt döntés látszik a leginkább meggyökeresedni a rendes bírósági gyakorlatban, a továbbiakban a véleménynyilvánítás szabadságával összefüggésbe hozható, az öt határozatban érdemben tárgyalt alapjogokra fókuszálok. Ez egyúttal arra a meglepőnek tekinthető eredményre is vezet, hogy ezt a jogcsaládot illetően a rendes bírói gyakorlatban nem vált meghatározóvá egyetlen olyan alkotmánybírói döntés sem, amely bírói kezdeményezés eredményeként született.

Az adatbázisból kinyerhető adatok kvalitatív elemzéséből is számos következtetés levonható. Az 1. számú melléklet adatai azt mutatják, hogy az alkotmánybírói gyakorlatban kidolgozott elvi tételek hangsúlyosan jelennek meg a felsőbb bíróságok gyakorlatában, az emberi jogi gondolkodás az igazságszolgáltatásban a Kúria mellett az ítélőtáblák joggyakorlatában is jelentős szerephez jut. Az öt táblabírói döntés közül különösen aktívnak mutatkozik e tekintetben a Fővárosi Ítélőtábla. Középszinten feltétlenül említést érdemel a Fővárosi Törvényszék tevékenysége 2015-ig. Egyúttal az is szembetűnő, hogy 2016-ban ez a korábbi években különösen aktív bíróság szinte egyáltalán nem hívta fel döntéseiben a vizsgált öt alkotmánybírói döntés egyikét sem. Szintén azonos tendencia mutatható ki nem csupán a régi, bevettnek tekinthető alkotmánybírói határozatok tekintetében, hanem az új döntések átvételét vizsgálva is: a felsőbb bíróságok hangsúlyos szerepe. Fontos azonban aláhúzni, hogy figyelembe véve a kutatáshoz használt adatbázis torz mivoltát, az nem jelenthető ki egyértelműen, hogy az alsóbb szintű bíróságok ítélkezési gyakorlatában az alapjogi szempont nem jelenik meg. A tendencia talán erre mutat, de a bizonyosságához nem áll rendelkezésre megfelelő adathalmaz.

A három „újnak” nevezett döntés – amelyek közül kettő született panaszeljárási keretében – viszonylag hamar bevetté vált a bírósági gyakorlatban: egyikük már meghozatalának évében több hivatkozást kapott, a vizsgált időszak végére pedig ez a három határozat együttesen megtörte a korábban szinte egyeduralgó két alkotmánybírói határozat monopóliumát.⁷ 2016-ban a három újabb határozat együttesen 37,5 százaléknyi hivatkozást kapott az öt vizsgált határozatra hivatkozó döntések tekintetében. Itt érdemes külön hangsúlyozni, hogy ez a legutóbbi adat szembemegy a nagyobb trenddel, mely szerint 2013-at követően az Alkotmánybíróság határozatainak hivatkozása a rendes bírósági gyakorlatban meredeken csökkenni kezdett.⁸

⁶ A részletekért lásd az 1. sz. mellékletet (Az öt határozat hivatkozása éves bontásban a rendes bíróságokon).

⁷ Ehhez lásd különösen az 5., 6. és 7. számú mellékletet.

⁸ Ehhez lásd különösen a 2. és 3. számú mellékletet.

A 2012-ben tapasztalható szembetűnő ugrás, majd a négy évvel későbbi meredek csökkenés további magyarázatot kíván.

Az első két kutatási kérdésre tehát – nevezetesen, hogy melyek a rendes bírói gyakorlatban leggyakrabban hivatkozott alkotmánybírói döntések a kommunikációs jogokkal összefüggésben, illetve hogy a rendes bíróságok nyomon követik-e az Alkotmánybíróság ítélkezési gyakorlatának alakulását – már pusztán ebből az áttekintésből választ kaphattunk. A további kérdések megválaszolásához azonban érdemben szükséges elemezni mind az Alkotmánybíróság, mind a rendes bíróságok döntéseit.

A következőkben azt fogom megvizsgálni, hogy az Alkotmánybíróság által kimunkált jogelvek hivatkozása mennyiben tekinthető valósnak. A valódiság igénye alatt két követelményt értek: egyrészt az alkotmánybírói határozat felhasználása érdemben kihat az ügy eldöntésére; másrészt a határozat azzal a jelentéstartalommal kerül felhasználásra, amilyen jelentéstartalmat annak az Alkotmánybíróság eredetileg szánt.

Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásához szükséges röviden összefoglalni az öt kiemelt alkotmánybírói határozat tartalmát és jelentőségét. Erre a későbbiekben azért lesz szükség, hogy meg tudjuk ítélni, a határozatokban kifejtett elvi tételek valóban hozzájárultak-e a rendes bíróság előtt folyamatban lévő ügy eldöntéséhez. Az Alkotmánybíróság határozatainak tartalmi elemzése szükséges annak vizsgálatához is, hogy az a mód, ahogyan az alkotmánybírói érvelés a rendes bíróságok által felhasználásra kerül, összhangban van-e az alkotmánybírók eredeti szándékával – a teljes döntés kontextusára is figyelemmel.

3. AZ ÖT DÖNTÉS

3.1. A 30/1992. (V. 26.) AB HATÁROZAT

A 30/1992. (V. 26.) AB határozat egyike a rendszerváltás nagy alaphatározatainak. Az első magyar „gyűlöletbeszéd-döntés”, amely alkotmányossági szempontból elbírálta az akkor hatályos büntető törvénykönyvben a közösség elleni izgatásnak a gyűlöltre uszítással, illetve gyalázkodással megvalósítható alakzatainak alkotmányosságát. Ez a határozat fogalmazta meg egyebek mellett a véleménynyilvánítási szabadság kétféle – haszonelvű, illetve méltóságalapú – igazolását, amikor kimondta: „[a]z Alkotmány a szabad kommunikációt – az egyéni magatartást és a társadalmi folyamatot – biztosítja”. A döntés megalapozta a tartalomsemleges védelem elvét, amely szerint a szabad véleménynyilvánítás védelme nem függ az elhangzó tartalomtól. Valamint ez a határozat kísérelte meg beemelni a hazai alkotmányos gyakorlatba a clear and present danger tesztet: „[a] bűncselekmény megvalósul akkor is, ha a sértő kifejezés a körülmények folytán nem jár annak veszélyével sem, hogy egyéni jogokon sérelem esne. A köznyugalom ilyen elvont veszélyeztetése nem elégséges érv ahhoz, hogy a véleménynyilvánítási szabadságot büntetőjogi büntetéssel alkotmányosan korlátozni lehessen” (ABH 1992, 167., 179.).

Tény azonban, hogy csupán a közvetlen és jelenvaló veszély tesztjéből nem volna egyértelmű, hogy miért nem lett alkotmányellenes a gyűlöltre uszítás büntethetősége, hiszen a döntés szerint végül nem egyedül a köznyugalom megzavarásának intenzitása, hanem a veszélybe kerülő alanyi jogok igazolták annak alkotmányosságát.⁹ Vagyis a szitkozódást a gyűlöltre uszítástól nem az elhangzó szöveg tartalma különbözteti meg, hanem a szólás körülményei: az alkotmányos védelem nem terjed ki a mások alanyi jogait közvetlenül korlátozó megszólalásokra. Ez a magyar közvetlen és jelenvaló veszély teszt azonban már eredeti formájában távolabbi és esetlegesebb veszély lehetőségéből indult ki, mint amilyenre az amerikai Legfelső Bíróság bírái utaltak.¹⁰ A közösség elleni izgatás tényállás gyalázkodással megvalósítható alakzata megsemmisítésének valódi indoka tehát az volt, hogy a büntetőjogi tényállás a megszólalás tartalma alapján korlátozott.

3.2. 36/1994. (VI. 24.) AB HATÁROZAT

A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat¹¹ szintén ennek a korai időszaknak a terméke, a becsületsértő beszédre vonatkozó első nagy hazai döntés, ahol ismét egy büntetőjogi tényállás került terítékre. A hatályos büntető törvénykönyv hatóság vagy hivatalos személy megsértése elnevezésű tényállása a „hivatali becsület” megsértését más személyek megsértésénél szigorúbban rendelte büntetni, ezt azonban az Alkotmánybíróság megsemmisítette. Valójában nem más történt, mint hogy a testület beemelte a hazai jogba az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) által használt mérceit, amikor a közszereplők által eltűrendő védett véleménynyilvánítás körét tágabban húzta meg.¹²

Azzal, hogy a vitatott tényállást a testület megsemmisítette, a közszereplő és nem közszereplő magánszemélyek becsületének védelmére vonatkozó büntetőjogi szabályok azonosak lettek. Az testület azonban további kiegészítéseket tett, amely szerint az „alkotmányosan nem büntethető véleménynyilvánítások és a tényállítások tágabb körének megvonása jogalkalmazói kérdés, az ügyekben eljáró bíróságok feladata”. Azonban a bírósági gyakorlatnak figyelemmel kell lennie arra is, hogy „a közszereplőkkel kapcsolatban a nem büntethető véleménynyilvánítás köre tágabb” (ABH 1994, 219., 232.). Ez a határozat tartalmazza a magyar New York Times-szabályt¹³ is: a polgárjogi mozgalmak Amerikájában 1966-ban megfogalmazott tétel szerint köztisztviselő hivatalos tevékenységére vonatkozó rágalmozó állításért nem lehet kártérítést megítélni, kivéve, ha azt rosszindulattal közölték, tehát annak tudatában, hogy az állítás valótlán, illetve gondatlanul hagyták figyelmen kívül az állítás hamisságát.¹⁴ A hazai 1994-es változat szerint a „hatóság vagy hivatalos személy, valamint a köz-

⁹ SÓLYOM László: *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon* (Budapest: Osiris 2001) 477–478.

¹⁰ Bővebben lásd HALMAI Gábor: *A véleményszabadság határai* (Budapest: Atlantisz 1994) 250.

¹¹ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 219.

¹² Lásd SÓLYOM (9. lj.) 481.

¹³ Itt is megjelenik tehát a nyilvánvaló amerikai befolyás, lásd erről SÓLYOM (9. lj.) 481.

¹⁴ Bővebben HALMAI (10. lj.) 147.

szereplő politikus becsületének csorbítására alkalmas – e minőségére tekintettel tett – értékítéletet kifejező véleménynyilvánítás alkotmányosan nem büntethető; a becsület csorbítására alkalmas tényállítás, híresztelés, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezés használata pedig csak akkor büntethető, ha a becsület csorbítására alkalmas tényt állító, híresztelő, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló személy tudta, hogy a közlése lényegét tekintve valótlan vagy azért nem tudott annak valótlanágáról, mert a hivatása vagy foglalkozása alapján reá irányadó szabályok szerint – az adott állítás tárgyára, a közlés eszközére és címzettjeire tekintettel – elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta” (ABH 1994, 219., 231.).

Az irányadó alkotmányos követelmények megállapítása tehát megtörtént, azonban felmerült a testületen belül, hogy finom és érzékeny határvonal a bírálathoz való védett jog és a védett alkotmányos intézmények védelme között valójában akkor volna kiformalható a testület által, ha a differenciálatlan absztrakt normakontrollon túl is hatáskört gyakorolhatna a testület¹⁵ – utalva itt nyilvánvalóan a bírósági ítéletek alkotmányosságának panasz-eljárás keretében történő vizsgálatának lehetőségére. Halmi Gábor a döntés utóhatásaként jegyzi meg, hogy annak eredményeként ugyan csökkent a közjogi tisztségviselők által kezdeményezett büntetőjogi eljárások száma, azonban a polgári bíróságok gyakorlatában megerősödött, szigorodott a közszereplők védelme.¹⁶

3.3. 7/2014. (III. 7.) AB HATÁROZAT

Nyilvánvalóan ugyanazt az elvi szerepet szánta a testület a 7/2014. (III. 7.) AB határozatnak az Alaptörvény utáni alkotmányos gyakorlatban, mint amelyet a 30/1992. (V. 26.) határozat a rendszerváltást követően betöltött. A döntést a jogirodalom úgy értékeli, mint amely mérföldkőnek számít az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdésének értelmezése terén.¹⁷ A határozat amellett azonban, hogy megerősíti a véleménysszabadság elvi megalapozását jelentő korábbi tételeket, hasonlóan a 36/1994. (VI. 24.) AB határozathoz, alaphatározatnak tekinthető a közszereplők személyiségi jogainak védelmével összefüggésben is.

A döntés ugyanis alapvetően az új Ptk., a *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* 2:44. §-ában foglalt, a közszereplők személyiségi jogának védelme tárgykörében született, utólagos absztrakt normakontroll-eljárásban, az alapvető jogok biztosának indítványára. Az eredeti normaszöveg szerint „[a] közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelmét szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül korlátozhatja”. Az ombudsman azonban úgy találta, hogy a méltányolható közérdek követelménye aránytalanul korlátozza a szólás és a sajtó szabadságát, elnehezíti a közügyekről zajló

¹⁵ Lásd SÓLYOM (9. lj.) 482.

¹⁶ HALMAI Gábor: „A véleménynyilvánítás szabadsága” in HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok* (Budapest: Osiris 2004) 485.

¹⁷ TÖRÖK Bernát: „A közlések alkotmányos alapértéke a szólásszabadság magyar koncepciójában” in KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 2.* (Budapest: Wolters Kluwer 2015) 215.

szabad diskurzust. Az alapjogi biztos rámutatott arra is, hogy az Alaptörvény normaszövegének változásai álláspontja szerint nem utalnak arra, hogy az EJEB esetjogára épülő hazai alkotmányos gyakorlatot a jövőben figyelmen kívül kellene hagyni. A biztosnak ezt a következtetését az Alkotmánybíróság is osztotta.

A vitatott kitévelt a testület is alaptörvény-ellenesnek találta. Az indokolás felidézte a korábbi esetjogból a véleményszabadság kétféle – instrumentális és konstitutív – igazolását; azt azonban kiegészítette azzal az új elemmel, hogy a két igazolás nem versengő, hanem kiegészíti egymást „a szólás- és sajtószabadság kétféle igazolása és tartalma, azaz az egyéni önkifejezésre fókuszáló alanyi, valamint a demokratikus közvéleményt középpontjába állító intézményi oldal nem versengő, még kevésbé egymást gyengítő érvek, hanem egymást kölcsönösen kiegészítő és támogató alkotmányos szempontok. Előfordulhat, hogy hol az egyik, hol a másik oldal kerül előtérbe, de összességében – és egyes alkotmányjogi kérdéseknél egészen konkrétan is – erősítik egymást. Egyértelműen ilyen alkotmányjogi kérdésnek minősül a szólásszabadság és a közéleti szereplők személyiségvédelme kollíziójának problémája.”¹⁸ Mindazonáltal az Alkotmánybíróság gyakorlatában a véleményszabadság demokratikus elmélete tekinthető meghatározónak.¹⁹

A döntés megerősíti továbbá a korábbi esetjog alapján a közvélemény szabad alakulására vonatkozó állami intézményvédelmi kötelezettséget, valamint áttemeli a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatból a közszereplők bírálhatóságának csak szűk körben történő korlátozhatóságát hangsúlyozó tételt. Jelentőséget tulajdonított a testület annak a korábbi megállapításnak is, amely szerint a „demokratikus jogállam állami és önkormányzati intézményeinek szabad bírálata, működésük, tevékenységük kritikája – még ha az becsületsértő értéktételek formájában történik is – a társadalom tagjainak, az állampolgároknak olyan alapvető alanyi joga, amely a demokrácia lényegi eleme”.²⁰ Valójában a korábbi gyakorlat minden eleme megerősítést kap, külön figyelmet érdemel a kijelentés, amely szerint az „alkotmánymódosító hatalom tehát a szólás- és sajtószabadság korábban értelmezett tartalmát nem érintette”,²¹ sőt a testület a negyedik módosítással beiktatott IX. cikk (4) bekezdését²² úgy tekintette, mint amely valójában már a kezdetektől sarokköve volt az alkotmánybírósági szólásszabadság-gyakorlatnak.

Szintén a 36/1994-es döntéshez hasonlóan itt is hangsúlyos szerephez jut a strasbourgi esetjog; az Alkotmánybíróság külön is hangsúlyozta, hogy az Alaptörvény hatálybalépésével a korábban kifejtett elvi megállapítások tartalma nem módosult.²³ Megerősítést kap tehát az EJEB gyakorlatának a tényállítások és vélemények elhatárolására vonatkozó tétele, illetve a megállapítás, amely szerint a közügyek megvitatásának szabadságát biztosító kiemelt védelem az olyan megszólalásokra is

¹⁸ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [41].

¹⁹ Tóth J. Zoltán: „A rágalmazás és becsületsértés Európában és Magyarországon” in KOLTAY–TÖRÖK (17. lj.) 453.

²⁰ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [61].

²¹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [21].

²² „A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.”

²³ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [23].

vonatkozhat, amelyek nem politikusokat vagy közszereplőket, hanem magánszemélyeket érintenek, amennyiben közérdekű kérdéstről van szó. Ilyenkor a magánszemélyek türekszőbőnének is engednie kell.²⁴ Ezt követően az EJEB, valamint az Amerikai Legfelső Bíróság joggyakorlatának hosszas áttekintése következik. Különösen is hangsúlyos lesz a megállapítás, amely szerint a hamis tényállítások is szükségszerű velejárói a közéleti vitáknak,²⁵ valamint a közszereplésen kívüli esetek körében is másként kell megítélni azokat az eseteket, amikor egy magánszemélyt a közügyek vitatásával összefüggésben ér rágalmozás.²⁶ A strasbourgi gyakorlatból ered az a tétel, hogy a „közéleti szereplők, különösen a politikusok tekintetében ugyanakkor olyan eset is előfordulhat, amikor a közügyek megvitatásához fűződő speciális körülmények között nem is csupán magával a közszerepléssel, hanem az érintett magánéletével kapcsolatban is figyelembe kell venni a közvélemény tájékozódáshoz való jogát”.²⁷ Azt a korábbi követelményt, amely szerint biztosítani szükséges, hogy a polgárok és a sajtó megalkuvás és félelem nélkül részese lehessen a közéleti vitának, a döntés expliciten terjesztette ki a büntetőjogi mellett a polgári jogi szankciók körére is.²⁸ A strasbourgi gyakorlat extenzív áttekintése azonban valójában nem hoz új szempontokat a hazai gyakorlatba, hiszen az itt megemlített esetek már ilyen-olyan formában korábbi döntésekben is helyet kaptak.

A nemzetközi összehasonlító rész másik ágát az Egyesült Államok Legfelső Bíróságának esetjoga jelenti. Megerősítést kap a New York Times szabály is, vagyis hogy a tények meghamisításának még a büntetőjogi szankcionálása sem eltúlzott abban az esetben, „ha a becsület csorbítására alkalmas tény állító tudta, hogy a közlése valótlan, vagy azért nem tudott annak valótlanágáról, mert a foglalkozása alapján elvárható körültekintést elmulasztotta”.²⁹ A Gertz kontra Welch eset kapcsán nyer megerősítést a tétel, amely szerint a hamis tényállítások bizonyos körben szükségszerű velejárói a szabad közéleti vitának. Ezeket az elvi megállapításokat a magyar Alkotmánybíróság a fejlett demokráciák által közösen vallott elvi tételekként veszi figyelembe.

A XXI. századi alaphatározat is tartalmaz a rendes bíróságok eljárására vonatkozóan alkotmányos követelményeket, mindenekelőtt idesorolható az a kijelentés, hogy „a tények közlése tipikusan a vélemények alapja, ezért még az alkotmányos értékkel egyébként nem bíró, utóbb hamisnak bizonyult tények esetében is indokolt, hogy a jogi felelősségre vonás során a felróhatóság és az esetleges joghátrányok mértékének meghatározása körében figyelembe vegyék a közéleti viták minél szabadabb folyásának érdekét”.³⁰ Valamint a bírák felhívták arra is a figyelmet, hogy a politikai véleményszabadság fókuszában elsősorban a közügyek és nem a közszereplők állnak, tehát a közügyekre vonatkozó szólások mindegyike fokozott védelmet érdemel. Az Alkotmánybíróság elvi éllel szögezte le azt is, hogy „a közügyekkel

²⁴ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [30].

²⁵ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [36].

²⁶ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [37].

²⁷ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [31].

²⁸ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [48].

²⁹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [17].

³⁰ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [50].

összefüggésben megfogalmazott, közhatalmat gyakorló személyre vagy közszereplő politikusra vonatkozó, értékítéletet kifejező véleménynyilvánítás főszabály szerint polgári jogi felelősségre vonásnak sem lehet alapja”.³¹ Fontos hangsúlyozni, itt nem konjunktív feltétel, hogy a közügyekkel összefüggő vélemény közhatalmat gyakorló személyekre irányuljon, hanem vagylagos. A közügyekről zajló szabad deliberáció célját a testület nem csupán méltányolható közérdeknek, hanem kiemelkedő jelentőségű alkotmányos érdekeknek minősítette.³²

3.4. 13/2014. (IV. 18.) AB HATÁROZAT

Végül 2014-ben nyílt lehetősége az Alkotmánybíróságnak arra, amire már oly sok éve várt, hogy konkrét bírósági döntés felülvizsgálata során finomíthassa tovább³³ azokat a jogelveket, amelyek alkalmazásával a bírói joggyakorlat Alaptörvénnyel való összhangja biztosítható. A 13/2014. (IV. 18.) AB határozat alapjául szolgáló tényállás szerint Siklós város önkormányzati képviselő-testületének tagja a helyi közéleti lapban írt publicisztikájában a helyi polgármester tevékenységét bírálta. Írásában úgy fogalmazott: „saját magukra nem sajnálják az adófizetők pénzét és úgy bánnak vele mintha a sajátjuk lenne”. Ez volt az a kijelentés, amelyet az akkor hatályban lévő büntetőkódex³⁴ alapján a járási bíróság, majd később az illetékes törvényszék is rágalmozásként minősített. Az első fokon eljáró bíróság indokolása szerint „az újságcikkben közölt mondat, [...] olyan állítás, amely tényeket tartalmaz, hiszen valamely végbement, vagy végbemenő eseményre, jelenségre, állapotra utal. E tény pedig a közpénzek tilalmazott felhasználására való utalás, amely a járásbíróság következtetése szerint már csak abban az esetben élvezheti a véleményszabadság oltalmát, ha valósnak bizonyul.”³⁵

A testület most is abból indult ki, hogy a közügyekre vonatkozó, illetve a közéletben szerepet vállalók tevékenységét érintő kritika a lehető legmagasabb szintű védelemre érdemes. A bírák felhívták a figyelmet a büntetőjogi szankciók ultima ratio jellegére, a büntetőjogi szankciók megtorló, stigmatizáló mivoltára: „[a] büntetések elretentő hatása a közélet véleményformálásában részt vevőket is megfélemlíti, elriasztja, amely így éppen a demokratikus és plurális alapokra épülő közélet kibontakozását és értékét gyengíti el”.³⁶

³¹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [61].

³² 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [65].

³³ Erre az AB határozat expliciten utal is az Indokolás [20] pontjában: „Emellett az Alkotmánybíróság észlelte, hogy az indítványozó által előadott alkotmányjogi probléma vizsgálata az egyedi ügyön túlmutató jelentőségű. Az Alkotmánybíróság a közügyek vitatását érintő véleményszabadsággal összefüggő alkotmányossági mércét ez ideig ugyanis kizárólag normakontroll típusú eljárásokban dolgozhatta ki [...] a konkrét ügygel összefüggésben az Alkotmánybíróság érdemi határozata a jövőre nézve általánosan is megfogalmazhatja azokat a szempontokat, amelyekre figyelemmel a közszereplők bírálatával összefüggő véleménynyilvánítási ügyeket megítélő bíróságok az Alaptörvényből fakadó követelményekkel összhangban foglalhatnak állást a közéleti vitákban elhangzó tényállítások és értékítéletek megkülönböztetéséről.”

³⁴ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

³⁵ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [3].

³⁶ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [30].

A testület megerősítette a „magyar New York Times szabályt”, vagyis hogy a becsület csorbitására alkalmas kijelentések nem élveznek védelmet abban az esetben, „ha a tényeket állító vagy híresztelő tudta, hogy közlése valótlan, avagy a valótlan-ságról azért nem tudott, mert a foglalkozása szerint elvárt figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta”.³⁷ Megerősítették a bírák a tényállításra és értékítéletre vonatkozó elvi különbségtételt is, és utaltak a strasbourgi emberi jogi gyakorlatra, amely szerint „amennyiben egy állítás igazságtartalma legalább részben ellenőrizhető, igazolható akkor tényállításról van szó”.³⁸ Hangsúlyozták azonban, hogy az értékítélettel terhelt tényállítások az EJEB gyakorlatában a véleményszabadság magas szintű védelmét élvezik.

A büntetőbírószági gyakorlat számára alkotmányos követelményt fogalmazott meg a testület, amely szerint első lépésként azt szükséges értékelni, hogy „az adott közlés a közügyekben való megszólalást, közérdekű vitában kifejtett álláspontot tükröz-e, vagyis a közügyek szabad vitatásával áll-e összefüggésben”³⁹, ehhez pedig figyelembe kell venni az elhangzó vélemény módját, körülményeit, a közlés tárgyát, kontextusát. További szempontként jelölte meg a testület a tartalmat, a stílust, illetve a közlés aktualitását, valamint célját. Amennyiben ezek alapján megállapítható, hogy a vélemény a közügyek szabad vitatásának körébe esik, úgy automatikusan a legmagasabb szintű alkotmányos védelem vonatkozik rá. Ilyen esetekben a bírák szerint az állami büntetőhatalom gyakorlása elgyengítheti a társadalmi diskurzus intenzitását.

Mindezek alapján az alkotmánybírák aláhúzták, hogy a rágalmozás büntetőjogi tényállását csakis az Alaptörvényből fakadó követelményekkel összhangban lehetséges értelmezni. A konkrét esetben az eljáró rendes bíróságok az Alkotmánybíróság álláspontja szerint „a »tényt állít« fordulatnak olyan kiterjesztő értelmet adtak, amely sérti az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében elismert alapjogot és az abból fakadó mércét”. Nem voltak figyelemmel arra, hogy a vitatott írás egy helyi közéleti lapban jelent meg, és a közhatalmat gyakorló polgármesternek a város gazdálkodásával összefüggő döntéseit bírálta. Nem vették figyelembe döntéshozataluk során az eljáró bírák az írás ironikus hangvételét sem.⁴⁰

Zárásként az Alkotmánybíróság megfogalmazta azt az elvi tételt, mely szerint „[a] közéleti kérdéseket érintő véleménynyilvánítási ügyekben eljáró büntetőbírószágok számára nemcsak az Alkotmánybíróság jelen határozatának rendelkező része, hanem az indokolásában kibontott elvi jelentőségű alkotmányos mérce alkalmazása is kötelező. Az Alkotmánybíróság így biztosítja, hogy a bíróságok későbbi gyakorlata is megfelelhessen a véleménynyilvánítási szabadság jelen ügyben felvázolt absztrakt alkotmányos mércéjéből fakadó elvárásoknak.”⁴¹ Ennek a kitételnek az elvi jelentősége az, hogy ugyan az egyedi döntés alaptörvény-ellenességének megállapítása valójában csupán a panasszal érintett egyedi bírói döntésekre vonatkozik, azonban az

³⁷ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [31].

³⁸ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [37].

³⁹ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [39].

⁴⁰ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [47]–[48].

⁴¹ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [54].

Alkotmánybíróság döntéseinek erga omnes hatályából eredően az alkotmánybírósági határozat indoklásában felállított tesztet valamennyi, rágalalmazást elbíráló büntetőbírósnak alkalmaznia kell.

3.5. 28/2014. (IX. 29.) AB HATÁROZAT

Szintén panasz eljárás keretében született a 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, amelynek középpontjában a rendőrképmások sajtóbeli közlésének kérdése, illetve az új Ptk. 2:43. § g) pontja állt, amelynek értelmében a személyiségi jogok megsértését jelenti a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése.

A konkrét esetben az Index.hu Zrt. a rendőrszakszervezetek demonstrációjáról közölt beszámolójában olyan képfelvételeket közölt, amelyeken az azon szereplő rendőrök egyedileg azonosíthatók voltak. A rendőrök sem a felvétel készítéséhez, sem annak nyilvánosságra hozatalához nem adták beleegyezésüket. Az esetükben eljáró Fővárosi Ítéltábla döntésében elismerte ugyan, hogy a rendezvényt biztosító rendőrök közfeladatot láttak el, azonban ezt elválasztotta a közszerepléstől. A táblabírószak érvelése szerint a közfeladatot ellátó rendőrök feladatvégzésének képmások közlésével való bemutatása nem feltétlenül része az információhoz jutásnak és a véleménynyilvánítás szabadságának.⁴² A bíróság ítélete a 1/2012. számú BKMPJE határozaton alapult, amely kísérletet tett a közszereplés fogalmának definiálására.

A jogegységi határozat szerint „közszereplésnek az egyén önkéntes elhatározásán, autonóm döntésén alapuló olyan politikai, társadalmi, művészeti tevékenység, megnyilvánulás tekinthető, amelyet egy meghatározott cél, szűkebb vagy tágabb értelemben a helyi közösség vagy a társadalom életének befolyásolása érdekében fejt ki”.⁴³ A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a nyilvános közszereplés feltételezi az erre irányuló szándékot. Azonban a közterületen tevékenykedő rendőrök, büntetés-végrehajtási intézeti alkalmazottak, illetve mindazok, akik munkavégzésük keretében tartózkodnak közterületen, nem önkéntes elhatározásuk, hanem munkaköri köteleességük teljesítése érdekében tartózkodnak közterületen. A jogegységi határozat külön is leszögezi, hogy a rendőr tevékenysége a közhatalom gyakorlásának egy meghatározott módja, és nem tekinthető közszereplésnek.

Az Alkotmánybíróság döntésében abból indult ki, hogy „a társadalom életét általában befolyásoló, akár az országos, akár a helyi viszonyok alakulását meghatározó, vagy ilyen célzattal létrejött nyilvános rendezvényeken, eseményeken történő szereplés tekinthető közszereplésnek”.⁴⁴ A testület felhívta a nem sokkal korábban meghozott 7/2014. (III. 7.) AB határozatban tett elvi megállapításokat, amikor úgy foglalt állást, hogy „a közhatalmat gyakorló személyek (és a közszereplő politikusok) esetében a személyiségvédelem korlátozottsága mindenki máshoz képest szélesebb kör-

⁴² Az indítvány 3. (pontja) [public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/0e56d3cad2a42323c1257b91001ba-a15/\\$FILE/IV_878_2013_inditvany_anonim.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/0e56d3cad2a42323c1257b91001ba-a15/$FILE/IV_878_2013_inditvany_anonim.pdf).

⁴³ www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12012-szamu-bkmpje-hatarozat.

⁴⁴ 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [30].

ben minősül indokoltnak a szólás- és sajtószabadság érdekében”.⁴⁵ A bírák álláspontja szerint tehát nem az a döntő érv, hogy a rendőr saját elhatározása alapján vagy munkaköri kötelességének teljesítése érdekében tartózkodik közterületen, hanem az, hogy közhatalmat gyakorol, a közhatalom gyakorlásának mikéntjéről történő híradás pedig a sajtó elsődleges feladata. Ezért megállapították, hogy „[r]endőri intézkedésről készült képfelvétel hozzjárulás nélkül is nyilvánosságra hozható, ha a nyilvánosságra hozatal nem öncélú, vagyis az eset körülményei alapján a jelenkor eseményeiről szóló vagy a közhatalom gyakorlása szempontjából közérdeklődésre számot tartó tájékoztatásnak, közügyet érintő képi tudósításnak minősül”.⁴⁶

Végső soron az Alkotmánybíróság döntésével megsemmisítette az ítéletábra ítéletét. Erdemes azonban észrevenni, hogy a testület ezúttal nem állított fel olyan világos tesztet a rendes bíróságok számára, mint amelyet a rágalmozással kapcsolatban láthattunk, sem ahhoz hasonló egyértelműséggel megfogalmazott, a konkrét ügy jelentőségén túlmutató alkotmányos követelményt nem tartalmaz a döntés. Nem került sor továbbá sem az első fokon eljáró Fővárosi Törvényszék döntésének, sem a jogegységi határozatnak a megsemmisítésére. A döntést követően a Kúria végzésben új eljárásra utasította az ítéletábrát, felhívta a figyelmet arra, hogy az AB határozat a közszereplő kategóriához „közelíti” a rendőrt, és nyilvánvalóvá tette, hogy amennyiben a fényképfelvétel nem érinti a rendőr emberi méltóságának legbensőbb lényegét, úgy a képmás kítakarására a sajtó nem kötelezhető.⁴⁷

A jogegységi határozatot végül maga a Kúria helyezte hatályon kívül az 1/2015. számú BKMPJE határozatban, amelyben azonban megszorító értelmet adott az Alkotmánybíróság eszme-futtatásának. A Kúria meglátása szerint „[a]z Alkotmánybíróság határozata szerint a közhatalmat gyakorló személy tevékenysége és ahhoz kapcsolódóan személyét azonosító képmása nem önmagában és nem bármely körülmények között, hanem csak a közéleti események (»a jelenkor eseményeiről szóló tudósítás teljessége«) szempontjából képezi a tájékoztatás részét. Hangsúlyozta, hogy a média-tartalomszolgáltatók tájékoztatása sem lehet mindenre kiterjedő: a közéleti kérdések vitathatóságához már nem tartozik hozzá az emberi mivolt legbensőbb lényegét érintő, azt sértő helyzet. Ilyen esetben a közhatalmat gyakorló személy méltóságvédelme miatt a sajtószabadság érvényesülésének is meg kell hajolnia. Végül az Alkotmánybíróság egyértelművé tette azt is, hogy a képmáshasználat nem lehet öncélú, annak a közéleti esemény vitathatóságához kell kapcsolódnia.”⁴⁸ Ezen túlmenően a problémakör érdemi vizsgálatát a Kúria nem végezte el.⁴⁹

⁴⁵ 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [36].

⁴⁶ 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [43].

⁴⁷ Erről bővebben SZILÁGYI Emese: „Homályos kép – Alkotmánybírósági határozat a rendőrök arcának kötelező kítakarásáról” *Közjogi Szemle* 2014/4. 59–60.

⁴⁸ 1/2015. számú BKMPJE határozat; www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12015-szamu-bkmpje-hatarozat.

⁴⁹ SZEGHALMI Veronika – PAPP János Tamás: „A rendőr képmásának védelme – a vita jelenlegi állása” *Iustum Aequum Salutare* 2015/4. 109.

3.6. RÁADÁS: 3/2017. (II. 25.) AB HATÁROZAT

Látható tehát, hogy a két bírói testület még a panaszügyben született határozat után is eltérő módon értelmezte a rendőrök képmáshoz való jogát. Ez az értelmezésbeli ellentét vezetett a Kúria és az Alkotmánybíróság közötti, az alkotmányjogi panasz nyomán kialakult eddigi legnagyobb feszültséghez. Az Alkotmánybíróság döntése nyomán megismételt eljárásban ugyanis a táblabíróság *a sajtószabadságról és médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvénynek* (Smtv.) arra a rendelkezésre utalt, amely szerint a sajtószabadság gyakorlása nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével. Ebből vezette le, hogy bár a tudósítás közérdeklődésre számot tartó jelenkori eseményről szólt, valójában képmásaik közlése személyiségi jogaik sérelméhez vezetett. Ezért megállapította az Index.hu Zrt. mint alperes kártérítési kötelezettségét. A döntést a Kúria hatályában fenntartotta, kiegészítve a táblabíróság érvelését azzal, hogy csak akkor tekinthető a sajtószabadság körébe esőnek a rendőrökről készült képmás közlése, amennyiben az azon szereplő személyek aktív cselekvősege indokolttá teszi a közlést, tehát ha az épp intézkedő vagy az intézkedési köteletségét elmulasztó rendőr volna látható.⁵⁰

Az ügy ismételtén az Alkotmánybíróság elé került, amely megsemmisítette a Kúria ítéletét. Az Alkotmánybíróság érvelésében rámutatott arra, hogy a rendes bírói fórumokkal szemben valóban nem elvárás, hogy az Alaptörvény rendelkezéseire alapítsák ítéletüket, azonban a jogági jogszabályok rendelkezéseinek értelmezése és alkalmazása során tekintettel kell lenniük a releváns alkotmányos szempontokra.⁵¹ Ez annyit tesz, hogy a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységük során kötelesek tekintettel lenni az Alaptörvény rendelkezéseinek az Alkotmánybíróság által meghatározott tartalmára.⁵² A konkrét ügyet illetően az alkotmánybírák elismételték a korábbi határozatban foglaltakat, vagyis hogy közügyet érintő tudósítás esetén a rendőri intézkedésről készült felvétel szabadon közölhető. Ez alól kivételt képezhet az az eset, amikor a közlés az emberi mivolt benső lényegét sértené, és ekképpen vezetne az emberi méltóság sérelméhez.⁵³ A Kúria – és az ítéletábra – ott követett el hibát, amikor egy új követelményt, a „hírtékű információ hordozását, mint feltételt hozzákapcsolta a képfelvétel közléséhez”.⁵⁴

A fentiekből kiolvasható, hogy azok az újabb alkotmánybírói döntések, amelyek utat találnak a rendes bírói gyakorlatba, valójában ugyanolyan elvi jelentőségű tételeket tartalmazó határozatok, mint amelyek már korábban is meggyökeresedtek a rendes bíróságok ítéleteiben. Azt is láthatjuk, hogy a rendes bírói gyakorlat és az „alkotmányjogász szakma” végső soron ugyanazokat a döntéseket ítéli elvi jelentőség szempontjából a legfontosabbnak. A három „új” AB határozatból kettő panaszügyben született, egy pedig utólagos absztrakt normakontroll keretében. Ennek alapján elmondhatnók, hogy az alkotmányjogi panasz intézménye betölteni látszik

⁵⁰ 3/2017. (II. 25.) AB határozat, Indokolás [4]–[6].

⁵¹ 3/2017. (II. 25.) AB határozat, Indokolás [13].

⁵² 3/2017. (II. 25.) AB határozat, Indokolás [20].

⁵³ 3/2017. (II. 25.) AB határozat, Indokolás [17].

⁵⁴ 3/2017. (II. 25.) AB határozat, Indokolás [22].

azt a funkcióját, hogy meghatározza az ágazati jogszabályok alkalmazásának alkotmányos kereteit. Az absztrakt normakontroll keretében született 7/2014. (III. 7.) AB határozat gyakori hivatkozását annak elvi jelentősége indokolja: ebben olyan alapelvek kerültek (ismételt) megállapításra, amelyek a későbbi panaszügyek eldöntését is orientálták.

Ha tehát pusztán arra volnánk kíváncsiak, hogy az alkotmányjogi panaszeljárás keretében született döntésekre figyel-e a rendes bírói gyakorlat, konstataálja-e ezek megszületését, akkor pozitív válasz adható. Érdeemes azonban további kérdéseket is feltennünk:

(1) Érdeemi hivatkozásokról beszélhetünk-e, tehát az érvelés folyamatában olyan módon kerülnek felhasználásra, amely az ítélet kimenetelére valóban hatással van?

(2) Az AB által szándékozott jelentéstartalommal jelennek-e meg a rendes bíróságok döntéseiben az Alkotmánybíróságok határozatai, vagy jelentéstartalmuk torzul, esetleg egy-egy kiragadott tétel formális követéséről beszélhetünk?

4. A RENDES BÍRÓSÁGI JOGGYAKORLAT TAPASZTALATAI

Ahhoz, hogy a fenti kérdésekre választ találjunk, a rendes bírósági joggyakorlat érdemi elemzése szükséges. A kutatásnak ebben a részében nem jogágak szerinti elhatárolást használtam, hanem véletlenszerűen választottam ki a bemutatott adatbázisból részletes elemzés céljára döntéseket az alábbiak szerint: évenként és „meghatározó” alkotmánybírói határozatonként 3-3 rendes bírósági ítéletet. 2014-ben azonban – tekintettel arra, hogy az alkotmánybírói döntések ebben az évben születtek – csupán 43 olyan ítéletet találtam, amely az új döntések valamelyikére utal. Ezek szerint az itt kifejtendő megállapítások 52 véletlenszerűen kiválasztott, az Alkotmánybíróság fentebb elemzett határozatait valamilyen módon felhasználó rendes bírói döntés elemzésén alapulnak. A módszer tökéletlenségére figyelemmel is úgy gondolom, hogy az így nyert információk alkalmasak annak szemléltetésére, hogy a rendes bírósági gyakorlat általában hogyan alkalmazza az Alkotmánybíróság megállapításait.

A vélemény szabadságot érintő bírósági döntésekben két elhatárolási kérdés tűnik a leginkább problémásnak: a tény és a vélemény elkülönítése, illetve a közszereplés/közügy problémakörének kezelése. Ez egyformán igaz büntetőbírói eljárásban és polgári jogi jogvitákban is. Az elemzett döntések alapján alapvetően háromféle, alább részletezendő attitűd különíthető el: burkolt ellenállás, direkt ellenállás és befogadás.

4.1. BURKOLT ELLENÁLLÁS

Burkolt ellenállásnak nevezem a rendes bíróságoknak azt az attitűdjét, amikor nyilvánvalóan ismerik a releváns alkotmánybírói esetjogot, az arra való hivatkozás meg is jelenik az ítéletben, azonban az alkotmányos mércék alkalmazására nem kerül

sor, vagyis az utalás nem több az ítéletben pusztá díszítőelemnél. A vizsgált döntésekből kitűnik, hogy az így eljáró bíróságok döntéshozataluk során bizonytalankodtak a tény és vélemény elhatárolásának, valamint a közszereplés és közügy megállapíthatóságának kérdésében, e bizonytalanságok feloldása során nem törekedtek a közlés kontextusának figyelembevételére. Ebből adódóan azokban az esetekben, amikor a kontextusból leszűrhető módon véleménynyilvánításra került sor, azonban a véleménynyilvánításnak volt vagy lehetett valamilyen vékony ténybeli alapja, előszerepelt a döntéshozatalban úgy, hogy tényközlés történt – ami utat nyitott a vélemények szélesebb korlátozása felé.

A tény-vélemény elhatárolása különös jelentőséggel bír a rágalmazást elbíró esetekben, hiszen amennyiben a nyilvánosan közreadott közleményt a bíróság úgy értékeli, hogy annak tartalma tényállításként felel meg, úgy máris megvalósul a tényállás szerinti magatartás. A rágalmazás megállapításának – együttesen a becsületsértéssel – különösen dermesztő hatása lehet a demokratikus közbeszédre, amennyiben a büntetőjogi eszközrendszer alkalmazására nem ultima ratio jelleggel kerül sor.

Egy még 2008-ban történt esetben⁵⁵ egy kisváros helyi közéleti lapjában – amely egy politikai párt helyi alapszervezetének kiadványa volt – jelent meg az alább idézendő publicisztika: „Azt beszélik városszerte, hogy az üveggyári lakótelepen átadott 10 milliós játszótér jó, ha 3 milliót ér, ami rosszindulatú rágalom lehet csupán. Sokan tudni vélik, hogy a szocialisták a fennmaradó összegből jelentették és fogják megjelentetni az Orosházi Párbeszéd nevű kiadványukat...” A lap kiadásáért felelős szerkesztő egyben a párt alapszervezetének helyi politikusa volt, aki ellen a cikkben nevesített szocialista párt szervezet rágalmazása miatt tettek feljelentést.

A jogerős bírósági döntés érvelésében felidézte a releváns alkotmánybíróági határozatok elvi megállapításait. „Az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) számú határozatában rögzíti: Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy nem ellentétes az Alkotmánnyal a hatóság, vagy a hivatalos személy becsületének, vagy jó hírnevének büntetőjogi védelme. A szabad véleménynyilvánításhoz való jog által védett, alkotmányosan nem büntethető véleménynyilvánítás köre azonban a közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos véleménynyilvánítást tekintve tágabb, mint más személyeknél [...] A véleménynyilvánítási és sajtószabadságnak alkotmányos értékéről és a demokratikus társadalom életében betöltött jelentős szerepéről az Alkotmánybíróság határozatában eddig kifejtett álláspontokból következik, hogy e szabadság különleges védelmet követel akkor, amikor közügyeket és a közhatalom gyakorlását, a közfeladatot ellátó, illetve a közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységét érinti.”

Ami ezt követően történik a bíróság érvelésében, az nagyon jellemzően szemlélteti a címben is jelzett attitűdöt: a hangsúly nem arra esik, hogy közszereplők-e az ügy érintettjei, nem történik meg annak mérlegelése sem, hogy közügyben történt-e állásfoglalás. Ehelyett a bírói joggyakorlat a rendelkezésre álló alkotmánybíróági határozatok egyetlen elemének tulajdonít minden más elvi kijelentésnél nagyobb, szinte elsőprő jelentőséget, mégpedig annak, hogy bizonyos esetekben (magyar

⁵⁵ Békéscsabai Városi Bíróság 1.B.117/2010/16. számú ítélete.

New York Times szabály) a valótlan tényállítások esetén is megállapítható a felelősség: „a formál logika szabályai szerint, hogy a magánvádló által kifogásolt cikk, mind nyelvtani, mind jogi értelemben vett tényállítás. A nyelvtani értelmezés alapján ugyanis a vitatott cikk azt sugallja, hogy a magánvádlóhoz valamilyen csalárd módon közpénz került, és azt céljától eltérően használta fel. Nem véleménynyilvánítás arról, hogy mennyit ér valójában a játszóvár, hogy indokolt volt-e ennyit kifizetnie a városnak érte, nem kritika, hogy a beszerzés körül hibák történtek, vagy nem megfelelően lett lebonyolítva [...] Nem vitás, hogy a cikk él az irónia és a szarkazmus eszközeivel, [...] De a bíróság megítélése szerint a cikk szó szerinti értelmének becsületsértő tényállításának tényét és lényegét nem lehet megszüntetni azzal, hogy azt esetleg irodalmi köntösbe bújtatják, irodalmi stílárú eszközökkel csinosítják. A cikkben alkalmazott megfogalmazás ugyanis a becsület csorbítására, aláásására alkalmas módon jelent meg.”

Összefoglalva: a bíróság a konkrét esetben tévesen alkalmazta a New York Times szabályt, hiszen figyelmen kívül hagyta a kontextust: nem professzionális újságíró híradásáról, hanem helyi pártpolitikusok közötti csatározásról volt szó egy pártlap hasábjain. A helyi játszótérre költött pénzek kérdése nyilvánvalóan helyi közügy, ami pedig a stílust illeti, azt maga a bírói testület is elismeri, hogy a cikk ironikus és szarkasztikus hangvételű. Az írás valójában nem tartalmaz érdemi tényállítást, csupán annyit mond, hogy arról pletykálnak a városban, hogy... Vagyis nyomtatott formájú – ad absurdum rosszindulatú – pletykázkodásról van szó, amely ellen a büntetőjog eszközrendszerével fellépni eltűzött reakció. A 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban megfogalmazott teszt alapján nem is kerülhetne sor a rágalmazás vétségének megállapítására, de nem juthatott volna erre az eredményre a bíróság akkor sem, ha körültekintően mérlegeli az általa is idézett korábbi határozatok elvi megállapításait. Ebben a konkrét ügyben ugyanis kifejezetten arról a finom határvonalról van szó, amely esetben még a hamis tényállításokat is megilleti az alkotmányos védelem, hiszen azok szükségszerű velejárói a közéleti vitának.

A tény és vélemény elhatárolásának problémája mellett megjelenik a közszereplés, illetve a közügyet érintő közéleti vita problémája is a Tiszaújvárosi Járásbíróság 2013-as döntésében,⁵⁶ amelyben becsületsértés, illetve folytatólagosan elkövetett rágalmazás vétségében bűnösnek találta a bíróság azt a közfoglalkoztatottat (más szóval közmunkást), aki az egyik közösségi oldalon a következő bejegyzést tette közzé: „raszizmus, diszkrimináció van, és nekünk lakosoknak ehhez még jó pofát is kell vágni. Kérem, hogy sújtsanak le már erre a rasszista képviselő testületre, és jegyzőnőre.” Továbbá hasonló tartalmú kijelentéseket a közösségi oldalon többször megismételt, valamint egy közmeghallgatáson mintegy 80 ember jelenlétében kijelentette, hogy „a jegyző kétszer is feljelentette őt, és a rendőrségen hamis tanúvallomást tett”.

Döntésében a járásbíróság ugyan felidézte az Alkotmánybíróság vonatkozó megállapításait, így utalt arra, hogy a testület „36/1994. (VI. 24.) AB határozatában kifejtette, hogy kiemelt alkotmányos érdek az állami és a helyi önkormányzati feladatokat ellátó szerv és személyek tevékenységének nyilvános bírálhatósága, valamint az hogy a pol-

⁵⁶ A bíróság.hu keresőjében a hivatkozási száma: B.226/2012/22.

gárok bizonytalanság, megalkuvás, félelem nélkül vehessenek részt a politikai és társadalmi folyamatokban, a közéletben”. Azonban ehhez sietett hozzátenni azt is, hogy „a vádlott bejegyzéseiben a jegyző hivatali működésére vonatkozóan olyan kifejezéseket használt azonban, melyek meghaladják a véleménynyilvánítással kapcsolatos alkotmányos jogok gyakorlását. Ezen kijelentések az objektív társadalmi értékítélet alapján olyan kifejezéseknek ítéelhetők meg, mely a jegyző emberi méltóságának sérelmével is járt, hiszen őt a vádlott rasszistának, bűnpártolónak nevezte. Ezen kifejezések a bírálathoz elengedhetetlenül nem szükségesek, már a becsületérvést sértik.” A bíróság mindezt azzal is kiegészítette, tekintettel arra, hogy a vádlott korábban büntetőfeljelentést, illetve a közigazgatási hivatal felé a jegyzővel szembeni bejelentést nem tett, így nincsen szükség a valóság bizonyítására.

A járásbíróság ítélete azt nem vitatja, hogy véleménynyilvánítás történt, azt azonban büntetendőnek találja, tekintettel arra, hogy sértette az egyéni becsületet. Nem csupán azt mulasztotta el a bíróság figyelembe venni, hogy a véleményszabadság és a tényállítások büntetőjogi értékelésekor eltérő mércéket szükséges érvényesíteni, de valójában nem mérlegelte azt sem, hogy a jegyző helyi közszereplő-e, a közfoglalkoztatott által felvetett problémák pedig a helyi közvéleményt érdeklő közügyekre vonatkoznak-e. Az eset jól példázza a bírói gyakorlat azon ágát, amikor az AB határozatra való utalás megtörténik ugyan, azonban annak semmilyen valós hatása nincs a tényállás elbírálásra, mintegy díszítőelemként funkcionál.

4.2. DIREKT ELLENÁLLÁS

Direkt ellenállásnak azt az attitűdöt nevezem, amikor az eljáró bíróság nyilvánvalóan érzékeli, hogy az előtte fekvő ügyben releváns alapjogi szempontok is felmerülnek, azonban azokat tudatosan negligálja. Vagy az alapjogi szempont explicit tagadásával, vagy implicit módon úgy, hogy az erre való utalást az okfejtésében mellőzi, és így történik meg az alkotmányos mércék szándékos figyelmen kívül hagyása.

Az utóbbi esetkörrel szemlélteti a „buta rendőrök” ügy.⁵⁷ Ebben az ítéletben a Kúria fel sem hívja az Alkotmánybíróság érvelését a saját okfejtésében. Mivel azt alaptalan volna feltételezni, hogy a Kúria nem ismeri az alkotmányos gyakorlatot, ezért inkább az valószínűsíthető, hogy az emberi jogi érvelés direkt elutasítása lehet a valós indok. Az ügy tényállása szerint az intézkedés alá vont, tilosban parkoló gépjármű tulajdonosa, észlelve a rendőrök tevékenységét, ezt kiabálta: „Ehhez értetek, ezt tudjátok csak, 8 általános iskolával rendelkező, buta rendőrök, kommunista hazugok vagytok, mint Gyurcsány. Nem én vagyok a rasszista, hanem ti vagytok, mivel még a melegfelvonulást sem engedtetek. 2006-ban kilőttétek az emberek szemét, erről a szakmáról mondták ki, hogy akik ott dolgoznak, hazugok. Megmondom magukról, az összes rendőr hazug, hazudik mind.”

A Kúria álláspontja szerint fenti kijelentéseivel a terhelt megvalósította a becsületsértés büntetőjogi tényállását, a véleménynyilvánítás szabadságára való hivatko-

⁵⁷ A Kúria Bfv.III.54/2013/6.számú végzése.

zás pedig azért nem helytálló, mert „[a] vélemény minden esetben az értelemre kíván hatni, ám a »buta, hazug, rasszista« kijelentésekről ez aligha mondható el, ugyanis aki ilyen kifejezéseket használ, az nem az értelemre, hanem az érzelemre gyakorol hatást”. Sajnos a döntés nem jelöli, hogy a Kúria honnan merítette a véleménynek ezt a definícióját. Az mindenesetre elmondható, hogy ugyan lehetne érvelni a konkrét esetben úgy, hogy a terhelt megszólalása nem viszi különösebben előre a közbeszédet – bár kétségtelen, hogy közérdeklődésre számot tartó kérdéseket vet fel –, azonban mindenképpen beleilleszkedik az Alkotmánybíróságnak abba az egyébként a terhelti védelem által is felhívott, a 30/1992. (V. 26.) határozatban kifejtett okfejtésébe, amely szerint a szabad véleménynyilvánítás annak értéktartalmára tekintet nélkül védett, maga a szabad kommunikáció az, amire a védelem vonatkozik, függetlenül annak tartalmától. Az inkriminált megszólalást a Kúria – és az alsóbb szintű bíróságok is – nyilvánvalóan értéktartalma szerint minősítették.

Az alapjogi érvelés explicit tagadását példázza az a döntés,⁵⁸ amelyet a Fővárosi Ítéltábla hozott másodfokon a köztársasági elnök sorkatonai szolgálati idejéből származó anekdoták kapcsán lezajlott bírósági eljárásban. Ebben az esetben teljesen eltérő módon értelmezte az Alkotmánybíróság gyakorlatát az első fokon eljáró Fővárosi Törvényszék és a Fővárosi Ítéltábla. A törvényszék érvelése, mint azt látni fogjuk, inkább tekinthető „befogadónak” abban az értelemben, hogy az előtte fekvő ügy elbírálása során érvelésében törekszik az alapjogi szempontrendszer érvényesítésére, s ez meg is határozza az ítéletet. Ezzel szemben a másodfok kifejezetten tagadja az alapjogi szempontrendszer relevanciáját.

Az eset apropóját Áder János volt katonatársának interneten közzétett beszámolója adta, amelyben azt állította, hogy a köztársasági elnök 1978-ban sorkatonai szolgálata alatt részegen lövöldözött, és ezért fogdába került. A hírt az Index.hu is átvette. Az emlék megosztásának apropója egy internetes kezdeményezés volt, amelyben levélírók „Kedves Hír TV” – kezdetű üzenetekben osztották meg korábban elkövetett botlásaikat a médiummal, reakcióként az akkor kormánypárti médiumnak az ellenzéki tüntetések résztvevőiről közölt, azok múltbéli „bűneit” feltáró tudósításaira. A köztársasági elnök személyiségi jogainak megsértése miatt indított sérelemdíj iránti pert.

Az első fokon eljáró törvényszék ítéletében erősen támaszkodott a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban közzétett tesztre. A törvényszék érvelése szerint a közlés vitathatatlanul közéleti vitához tartozott: „A hivatkozott alkotmánybírósági határozat 39. bekezdése alapján a közlések megjelenésének módjára, körülményeire, a közlés tárgyára, kontextusára, a közlést adó médium típusára, a közlés apropóját adó eseményre, az arra érkező reakciókra, a kijelentés tartalmára, stílusára, a közlés aktualitására és céljára figyelemmel arra az álláspontra helyezkedett, hogy mind az I. rendű, mind a II. rendű alperes közlése közügyekben történő megszólalásnak minősül.” A testület azt is megállapította, hogy a közlés nem volt öncélú, hiszen a köztársasági elnök közszereplő, és a közszereplővé válása előtti tettei is tekinthetők relevánsnak, ha azok kapcsolatba hozhatók jelenkori közéleti megnyilvánulásaival. Mindezek alapján a vitatott megszólalást a törvényszék olyanként értelmezte, mint ami a lehető legma-

⁵⁸ Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.586/2015/3/II.

gasabb szintű alkotmányos védelmet élvezi. A bíróság kitért a sajtószerv eljárásának körülményeiről is: „A kifogásolt cikk teljes körűen mutatta be a II. rendű alperes közleményét, valamint azt a társadalmi, politikai közeget, ahol az megjelent, ismertette a [...] kormányellenes tüntetőkkel kapcsolatos tevékenységét, a [...] blog felhívását és az annak alapján indult [...] kampányt. Interjú is közölt a II. rendű alperessel és tájékoztatta az olvasókat arról, hogy a témában megkereste a [...]t, ahonnan a cikk megjelenéséig nem érkezett válasz.” Mindezekre tekintettel a törvényszék az Index.hu tekintetében a keresetet elutasította. Tekintettel azonban arra, hogy a II. rendű alperes volt katonatárs jóhiszeműsége nem volt megállapítható, a bíróság az ő felelősségét megállapította.

A táblabíróság másodfokon eljáró Kizmanné dr. Oszkó Marianne vezette tanácsa azonban megváltoztatta a döntést, elsősorban azért, mert vitatta, hogy a közlés a közügyekhez kapcsolódna, illetve hangsúlyozta azt is, hogy ennek a szempontnak amúgy sem kell jelentőséget tulajdonítani. Érvelésében előadta: „A perben a másodfokú bíróság annak kiemelését tartja szükségesnek, hogy a kereseti kérelem alapján nem egy közéleti vitához kapcsolódó kérdésben kellett állást foglalni, hanem azt kellett megítélni, hogy a felperes által kifogásolt közlés megfelel-e a valóságnak, vagy az valótlan tényállításnak, illetve a valóságot hamis színben feltüntetett közlésnek bizonyult-e. Ennek jelentősége nem volt, hogy a sérelmezett közlést a II. rendű alperes milyen célból tette, relevanciával az bírt, hogy a II. rendű alperes a felperesre vonatkozó olyan tényállítást tett, amely valótlannak bizonyult.” A táblabíróság továbbá előadta, hogy mivel a „leírt közlések nem egy szabadon vitatható közéleti vita részét képezik”, ezért nem szükséges annak vizsgálata sem, hogy az összeütőköző alapjogok közül melyik élvez elsőbbséget, illetve azt is leszögezte, hogy mivel „a felperest érintő közlések nem minősültek közéleti vitának, fel sem merülhet a sajtószabadsághoz fűződő jog sérelme”.

Ez nyilvánvalóan hibás érvelés, részben körben forgó mivolta miatt, de főleg azért, mert nem bírói mérlegelés kérdése, hanem ténykérdés az, hogy minden olyan esetben felmerül a sajtószabadság problémája, amikor médiafelületen megjelenő közléstről kell döntést hozni. Az alapjogi szempontok minden ilyen esetben relevanciával bírnak. Nem derül ki a bírói érvelésből az sem, hogy az ország egyik legfontosabb közszereplőjéről szóló kijelentés, amely közzététele idején szoros kapcsolatban állt a közvéleményt aktuálisan foglalkoztató kérdésekkel, miért ne kapcsolódna a közügyek szabad vitatásához, mint ahogyan azt a táblabíróság meglehetősen arbitrárius módon kinyilatkoztatta. Az egészen nyilvánvaló, hogy a táblabíróság ismerte a vonatkozó alkotmánybírói esetjogot, hiszen az azon nyugvó érvelések a periratok között és az alperesek védői érvelésében megjelennek. Sőt azt mintaszerűen alkalmazta az első fokon eljáró törvényszék. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy a másodfokon eljáró bíróság keze meg lett volna kötve az egyedi döntés tekintetében: mivel az Index.hu az elnöki hivatal megkeresését követően néhány órán belül közölte az írást, nem várva be annak válaszát, az alapjogi szempontok mellett is vitatható lett volna, hogy a médium mennyiben járt el az elvárható gondossággal.

Az alkotmánybírói gyakorlatból leszűrhető jogelvelkek szemben a bírói gyakorlatban esetenként tetten érhető szándékolt rezisztencia indokainak feltárásához jelen

tanulmány keretein túlmutató további, elsősorban jogszociológiai jellegű vizsgálódásra volna szükség. Így például annak felderítésére, hogy a Fővárosi Ítéletábla előtti más sajtóperekben megjelentek-e érdemben alapjogi szempontok, illetve hogy az egyes tanácsok hogyan viszonyulnak ehhez a kérdéshez. Így lehetne a tendenciákra vonatkozó következtetéseket is levonni.

4.3. BEFOGADÁS

A döntések érdemi elemzése alapján beazonosított harmadik attitűd a rendes bírói gyakorlatban a befogadó álláspont, vagyis amikor az ítélet meghozatala során a bíróság inkorporálja az Alkotmánybíróság által kidolgozott szempontrendszer, azt nem csupán hivatkozva, de a releváns érveket, teszteteket alkalmazza, s ez érdemben kihat az ügy eldöntésének mikéntjére.

Így mutatkozik meg az Alkotmánybíróság újabb döntéseinek orientáló hatása a Veszprémi Törvényszék egyik közelmúltbeli döntésében.⁵⁹ A felperes miniszter az alperes agrárpolitikus ellen indított személyiségi jog megsértésének megállapítása és sérelemdíj megfizetése iránti keresetet, mivel az alperes online felületen közleményt jelentetett meg az alábbi szöveggel: „A 410 millió Ft közvagyonot eltőzsdéző [felperes neve] arra büszke, hogy hazánkban hamarosan megszűnik az állattartás? Arra büszke, hogy megszűnnek az agráriumban a legális munkahelyek? Ha a brókerkormány minisztere az országot járva nem csak pörköltet enne...”

A törvényszék döntésében értelmezte az Alkotmánybíróság újabb határozatait, illetve az alábbiak szerint alkalmazta az azokból kiolvasható tesztet: „Az Alkotmánybíróság a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában felvázolta azokat a szempontokat is, amelyeket irányadónak tekint a közéleti viták során elhangzó és a közügyeket érintő tényállítások és értékítéletek megkülönböztetéséhez, szem előtt tartva a 7/2014. (III. 7.) Alkotmánybírósági határozat indokolásában is kifejtetteket. Álláspontja szerint a nyilvános közlés megítélése során elsőként arról szükséges dönteni, hogy az adott közlés a közügyekben való megszólalást, közérdekű vitában kifejtett álláspontot tükröz-e, vagyis a közügyek szabad vitatásával áll-e összefüggésben. Ennek megítéléséhez pedig elsődlegesen a közlés megjelenésének módját, körülményeit és a vélemény tárgyát, kontextusát szükséges figyelembe venni. Így a közlést érintően vizsgálni kell a médium típusát, a közlés apropóját adó eseményt, illetve az arra érkező reakciókat és az adott közlésnek ebben a folyamatban játszott szerepét. További szempontként szükséges értékelni a kijelentés tartalmát, stílusát, illetve a közlés aktualitását, valamint célját. Amennyiben e körülmények értékelésével az állapítható meg, hogy a közügyek szabad vitatását érinti, úgy a közlés automatikusan a vélemény-nyilvánítási szabadság nyújtotta magasabb szintű oltalmat élvezi. Az ilyen közlés ugyanis a közhatalom és a közhatalmat gyakorlók ellenőrizhetőségének egyik legfőbb garanciája, amely egy plurális alapokra épülő társadalom demokratikus és nyílt működéséhez nélkülözhetetlen követelmény.”

⁵⁹ Veszprémi Törvényszék 5.P.20.728/2015/6.

Mindennek megfelelően a bíróság a teszt elvégzését követően úgy foglalt állást, hogy a megjelent írás a közvéleményt érintő témákra reagált, a közlések önkényesnek nem tekinthetők, hiszen mindegyiknek van ténybeli megalapozottsága. Azzal összefüggésben, hogy az állítások tényállításnak vagy értékítéletnek minősülnek-e, a törvényszék felhívta a figyelmet arra, hogy az egyes kitételek kiragadott értékelése helyett azok kontextusban történő elbírálására van szükség, amelynek alapján megállapította: „az alperesi nyilatkozat vitatott részleteinek egyike sem tekinthető tényállításnak, hanem mindkettő értékítéletnek minősül, mivel a teljes szöveg kontextusának értelmezése alapján nem tartalmaznak olyan konkrétumot, amelynek igazságtartalma igazolható, ellenőrizhető lenne.” A vitatott kijelentéseket egyenként is értékelve a bíróság rámutatott: „a perbeli nyilatkozatban szereplő, »410 millió Ft közvagyonot eltözsézdő« kifejezés a túlzó tartalom nélkül az ellenzéki párt agrárpolitikusanak azon értékítéletét tartalmazza, hogy a felperes nem gazdálkodott jól az általa felügyelt minisztérium vagyónával”.

A bíróság az Alkotmánybíróság újabb gyakorlatát úgy értékelte, mint amely politikai-közéleti vonatkozásban tágra nyitotta a véleményszabadság határait. Talán érdemes hangsúlyozni, hogy az Alkotmánybíróság újabb döntései valójában nem tágitottak a véleményszabadság alkotmányos határain, mindössze annyi történt, hogy a testület az eddigieknél is precízebben, szinte sorvezetőszerűen dolgozta ki a rendes bíróságok számára az alkalmazandó tesztek.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány felderítette a kommunikációs jogok szempontjából a rendes bírói joggyakorlatban legnagyobb jelentőséggel bíró alkotmánybírósági határozatokat. Leszűrhető, hogy ezek mindegyike az egyébként meglehetősen szerteágazó jogcsalád egy szűkebb szegletére, a véleményszabadság, ezen belül is különösen a közéleti megszólalások szabadságának kérdéskörével van összefüggésben. A 2012 utáni alkotmánybírósági gyakorlatból az öt meghatározó döntés közé három került be, amelyből kettő az Abtv. 27. §-a szerinti panaszjárásban született. Tehát a panaszügyek eredményeinek adaptálására a rendes bírói gyakorlat – legalább formálisan – nyitott. Az adatbázisból kinyert adatok vizualizálása azt is megmutatta, hogy az AB határozatok hivatkozási gyakorisága a kapcsolódó rendes bírósági joggyakorlatban hirtelen emelkedett meg 2010-et követően, 2012-ben „ért a csúcsra”, majd évről évre újra visszaesett. Ennek a hirtelen változásnak az indokai nem tisztázottak.

A legfontosabb öt alkotmánybírósági határozat áttekintése azt mutatja, hogy a testület újabb gyakorlata, különösen a panaszügyben született döntések ugyan tartalmi értelemben nem definiálták újra a véleményszabadság kereteit, azonban a korábbiaknál jóval egyértelműbb, könnyebben alkalmazható tesztek tartalmaznak. Ez magyarázhatja azt is, hogy miért váltak ennyire gyorsan népszerűvé a bírói joggyakorlatban.

A bírósági ítéletek tartalmi vizsgálata alapján leszűrhető, hogy a vélemény-szabadsággal kapcsolatba hozható ítéletekben a bírói testületek jellemzően három attitűdöt követnek. Burkolt ellenállás esetén az eljáró bíróságok feltehetően ismerik a releváns alkotmánybí-

rósági esetjogot, esetleg az arra való hivatkozás mintegy díszítőelem gyanánt meg is jelenik az ítéletben, azonban az alapjogi szempontrendszer érdemben nincsen hatással az ügy elbírálására. Feltehető, hogy ilyenkor az eljáró bíróság bizonytalan az alkotmányos mércét illetően, ezért az Alkotmánybíróság újabb, pontosító döntései, a panaszügyekben kidolgozott egzaktabb tesztek nyomán ez az attitűd várhatóan visszaszorul majd. A második azonosított attitűd a direkt ellenállás, amelynek mélyebb, jogszociológiai indokai lehetnek. Ezeknek feltárására jelen kutatás keretein belül nem volt lehetőség, azonban amíg a pontos indokok napvilágra nem kerülnek, nem várható ennek a magatartásformának az „eltűnése” sem. A harmadik attitűd a végső soron alapjogi szempontból szemlélve kívánatos: a befogadás attitűdje. Ezekben az esetekben az alapjogi érvelés nem csupán megjelenik a döntésben, de az Alkotmánybíróság által kidolgozott tesztek alkalmazása érdemben kihat az ügy elbírálására.

1. sz. melléklet: Az öt határozat hivatkozása éves bontásban a rendes bíróságokon

30/1992. (V. 26.) AB határozat							
Bíróság	Hivatkozások száma/év						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Legfelsőbb Bíróság/Kúria	2			4	3		
Fővárosi Ítéltábla	11	1	23	47	21	19	9
Debreceni Ítéltábla	1			1		1	1
Pécsi Ítéltábla				3		1	1
Szegedi Ítéltábla					1	2	2
Győri Ítéltábla					1		
Fővárosi Törvényszék	5	7	47	21	22	13	1
Tatabányai Törvényszék		1					
Szombathelyi Törvényszék							
Budapest Környéki Törvényszék			1			1	
Pécsi Törvényszék			1		1		
Kecskeméti Törvényszék						1	
Gyulai Törvényszék						1	
Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság						1	
Nyíregyházi Járásbíróság							1
Összesen	19	9	72	76	49	40	15

Forrás: saját szerkesztés

36/1994. (VI. 24.) AB határozat							
Bíróság	Hivatkozások száma/év						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Legfelsőbb Bíróság/Kúria	2		1	12	14	10	3
Fővárosi Ítéltábla	21	1	30	71	47	34	11
Debreceni Ítéltábla	3	1		4	3		2
Győri Ítéltábla					1	2	2
Pécsi Ítéltábla				5	3	1	
Szegedi Ítéltábla			1		5	2	3
Fővárosi Törvényszék	5	9	66	47	25	7	1
Budapest Környéki Törvényszék			4	2	1	3	1
Debreceni Törvényszék		3	1			3	
Egri Törvényszék			3	2			
Győri Törvényszék	1		2				
Gyulai Törvényszék						2	
Kaposvári Törvényszék				1			
Kecskeméti Törvényszék						1	
Miskolci Törvényszék			1	2		1	
Nyíregyházi Törvényszék			1		1	1	
Pécsi Törvényszék					1		
Szegedi Törvényszék						1	
Székesfehérvári Törvényszék				3			
Szekszárdi Törvényszék			1				
Szolnoki Törvényszék					1	1	
Szombathelyi Törvényszék		1	1	1		1	
Tatabányai Törvényszék		2					
Veszprémi Törvényszék					1	3	1
Békéscsabai Járásbíróság	1						
Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság						1	
Nyíregyházi Járásbíróság							1
Pesti Központi Kerületi Bíróság		1	1				
Siófoki Járásbíróság			1				
Tiszaújvárosi Járásbíróság				1			
Összesen	33	18	114	151	103	74	25

Forrás: saját szerkesztés

7/2014. (III. 7.) AB határozat			
Bíróság	Hivatkozások száma/év		
	2014	2015	2016
Kúria	3	1	4
Fővárosi Ítéltábla	1	4	3
Debreceni Ítéltábla			2
Győri Ítéltábla		1	2
Pécsi Ítéltábla	2		
Szegedi Ítéltábla	1	1	
Fővárosi Törvényszék		4	
Debreceni Törvényszék		3	
Gyulai Törvényszék	1	2	
Szombathelyi Törvényszék		1	
Veszprémi Törvényszék		2	
Összesen	9	19	11

Forrás: saját szerkesztés

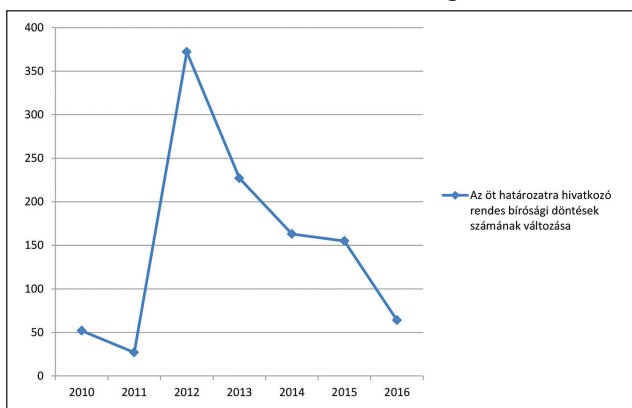
13/2014. (IV. 18.) AB határozat			
Bíróság	Hivatkozások száma/év		
	2014	2015	2016
Kúria			
Fővárosi Ítéltábla		2	2
Debreceni Ítéltábla			
Győri Ítéltábla		1	4
Pécsi Ítéltábla			
Szegedi Ítéltábla	1		
Fővárosi Törvényszék		8	
Miskolci Törvényszék		1	
Veszprémi Törvényszék		3	1
Nyíregyházi Járásbíróság			1
Összesen	1	15	8

Forrás: saját szerkesztés

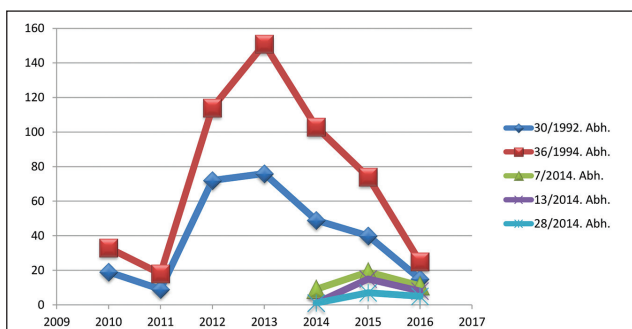
28/2014. (IX. 29.) AB határozat			
Bíróság	Hivatkozások száma/év		
	2014	2015	2016
Kúria		1	3
Fővárosi Ítéltábla		5	1
Debreceni Ítéltábla			1
Győri Ítéltábla			
Pécsi Ítéltábla			
Szegedi Ítéltábla			
Fővárosi Törvényszék	1		
Debreceni Törvényszék		1	
Összesen	1	7	5

Forrás: saját szerkesztés

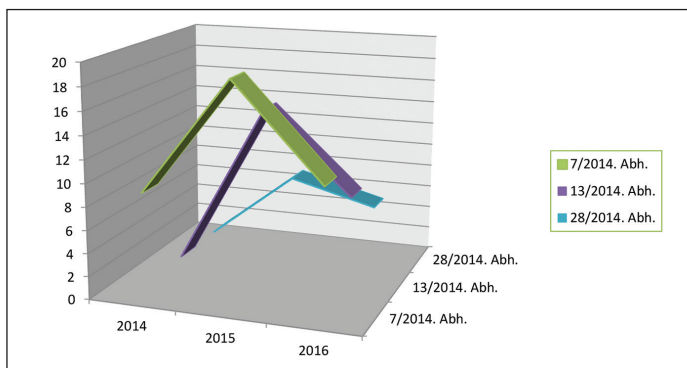
2. sz. melléklet: Az öt határozatra hivatkozó rendes bírósági döntések számának változása

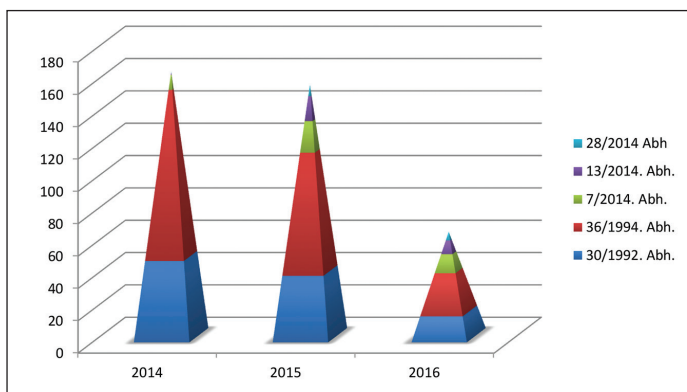
3. sz. melléklet: Az egyes alkotmánybírósági határozatokra hivatkozó rendes bírósági döntések számának változása

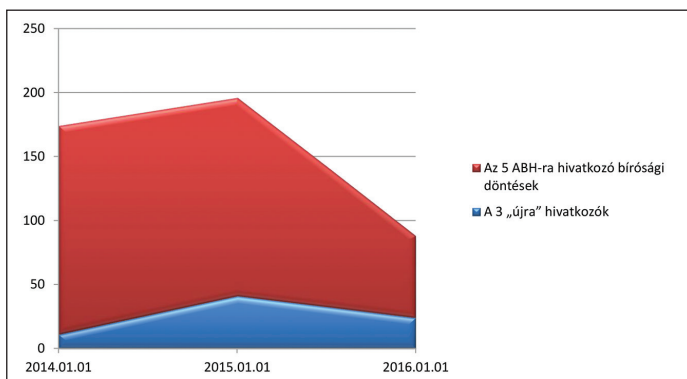
4. sz. melléklet: A három „új” alkotmánybíróvági határozatra hivatkozó bírósági döntések számának változása

5. sz. melléklet: Az egyes AB határozatokra hivatkozó döntések egymáshoz viszonyított aránya az öt alkotmánybíróvági határozatra hivatkozó bírósági döntések számának alakulására tekintettel

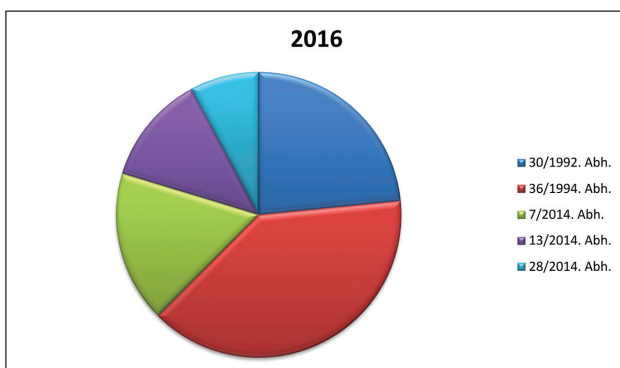
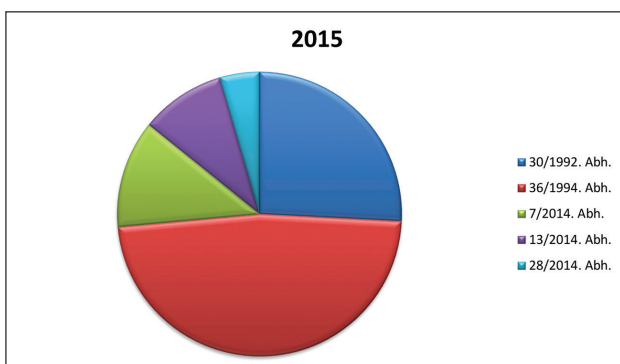
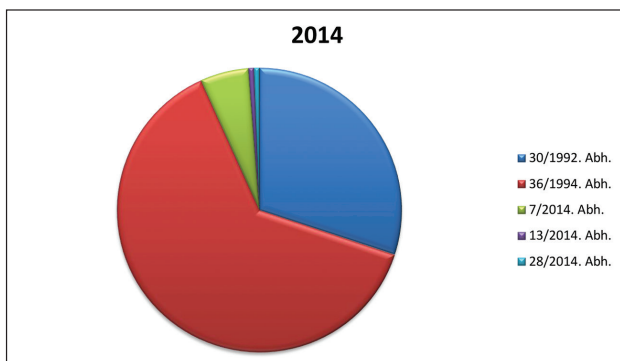

6. sz. melléklet: A három „új” határozatra hivatkozó döntések arányainak alakulása az öt döntésre hivatkozó összes döntés tükrében 2014–2016 között

7. sz. melléklet: Az egyes AB határozatok hivatkozottságának egymáshoz viszonyított arányának változása 2014–2016 között

Az eredeti megjelenés helye:

Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban III.

Alkotmányjogi panasz – az alapjog-érvényesítés gyakorlata

(Budapest: HVG-ORAC 2019) 98–126.